

บทที่ 4

ทักษะของผู้แต่งในนวนิยายที่มีตัวละครเอกเป็นโสเภณี

ทักษะของผู้แต่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างวรรณคดี เพราะนักเขียนได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสายตาที่พิเศษกว่าคนทั่วไปในการหยั่งลึกเข้าถึงแก่นแท้ของชีวิต ถึงแม้ว่าอาจเหมือนหรือแตกต่างจากทักษะของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมก็ได้ แต่สิ่งสำคัญคือทักษะของผู้เขียนนำผู้อ่านไปสู่โลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น ดังที่ ยูวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา (2544 : 154) กล่าวถึงทักษะของผู้แต่งไว้อย่างน่าสนใจว่า

ทักษะของผู้แต่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเชื่อ และ ค่านิยมของผู้อ่าน ผู้อ่านอาจไม่เห็นด้วยหรือไม่ยอมรับแนวความคิดของผู้แต่ง แต่ความคิดและทักษะของผู้แต่งต้องมีพลังพอที่จะนำความคิดและจินตนาการของผู้อ่านให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น พร้อมกับ ผลักดันให้ผู้อ่านได้สำรวจไตร่ตรองบทสรุป ค่านิยม และความเชื่อ ของเขาเองเพื่อให้รู้ถึงเหตุ และผลว่าทำไมเขาจึงปฏิเสธแนวความคิด ของผู้แต่ง

ทักษะของสังคมที่มีต่อโสเภณีเป็นทักษะในเชิงลบอย่างต่อเนื่อง โสเภณีถูกมองว่าเป็นผู้หญิงชั่ว เป็นด้านมืดของความเป็นหญิง และเป็นที่น่ารังเกียจ ทั้งนี้เพราะสังคม ยึดติดอยู่กับค่านิยมในเรื่องพรหมจรรย์ของหญิงสาวที่ต้องสงวนไว้จนกว่าจะถึงเวลาที่ เหมาะสม ดังที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2537 : 45) ได้ศึกษาชีวิต ของโสเภณีในประเด็นทักษะของสังคมที่มีต่อโสเภณีไว้ได้ข้อสรุปว่า

...การให้คุณค่ากับพรหมจรรย์*ของผู้หญิงของคนในสังคม จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่ง ที่ทำให้ผู้หญิงที่สูญเสียพรหมจรรย์ไปโดย ไม่ได้แต่งงานถูกลดโทษอย่างเบาที่สุดคือ นินทา หรือประณามว่าเป็น หญิงใจง่าย ถ้ายุ่งเกี่ยวกับผู้ชายหลายคนก็กลายเป็นหญิงสำส่อน

* ต้นฉบับเขียน “พรหมจารี” ซึ่งเป็นคำที่สะกดผิดและไม่ตรงกับความหมายในบริบทนี้ จึงปรับใหม่ทุกแห่ง

แพศยา ผู้หญิงส่วนหนึ่งที่สูญเสียพรหมจรรย์ไปจึงรู้สึกที่ตัวเองหมดคุณค่า...ค่านิยมพรหมจรรย์ของคนในสังคมจึงมีส่วนอย่างยิ่ง ในการกำหนดความหมายและชะตากรรมของลูกผู้หญิงให้เป็นกุลสตรี เป็นหญิงที่ดีของสังคม หรือผลักให้ผู้หญิงไปอยู่ในอีกด้านหนึ่ง นับตั้งแต่ “หญิงไม่ดี” ที่ไม่รักษาวลสงวนตัว จนถึง “แพศยา ลำส่อน” คบชู้ผู้ชายไม่เลือกหน้า กระทั่งเป็น “หญิงคนชั่ว” ขายตัวเพื่อเงิน...

แต่นักประพันธ์ผู้มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล กลับมีทัศนคติต่อโสเภณีแตกต่างจากทัศนคติของสังคมเพราะมองเห็นคุณค่าแท้จริงซึ่งแฝงอยู่ในความตกต่ำของชีวิต ผู้ประพันธ์พยายามมองหญิงโสเภณีในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่น่าเห็นอกเห็นใจและชื่นชมในการต่อสู้กับชะตากรรมอย่างแข็งแกร่ง แม้ทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้ประกอบอาชีพโสเภณีจะเป็นไปในด้านลบ แต่นักประพันธ์ผู้ไม่ติดยึดกับค่านิยมตายตัว อาจนำเสนออีกด้านหนึ่งของชีวิตที่สามารถให้ความหมายอันลึกซึ้งในความเป็นมนุษย์ได้ โดยเฉพาะนักประพันธ์สตรีซึ่งน่าจะเข้าใจจิตใจของเพศหญิงได้อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยได้ประมวลทัศนคติของนักประพันธ์สตรีทั้งสามท่าน โดยเน้นการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้แต่งที่มีต่อบทบาทของตัวละคร โสเภณีตามขอบเขตของการวิจัยเป็นหลัก

1. ปัจจัยที่ผลักดันให้ต้องเป็นโสเภณี

1.1 ความรู้ไม่เท่าทันเล่ห์กลของผู้หลอกลวง

“ รื่น ” จาก หญิงคนชั่ว เป็นตัวละครที่ถูกหลอกลวงมาเป็นหญิงขายบริการทางเพศด้วยความเชื่อและอ่อนประสบการณ์จึงไม่รู้เท่าทันกลลวงของวิชัย ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ทุกคืนหวานแอบไปพบกับคุณวิชัยของหล่อน ฟังเขาครัวครวญถึงความรัก ฟังเขาเล่าถึงความหุหุราสวยงาม, ความสนุกสนานร่าเริงในบางกอก ที่นั่นมีเสื้อผ้าแพรพรรณทุกชนิดทุกสี จะต้องการสิ่งใด เว้นจากดาวและเดือนก็ข้อมหาได้ เมื่อเขาเห็นหวานเลื่อมใสมากขึ้น เขาก็ออกปากชักชวนให้หวานไปอยู่กับเขาที่บางกอก ไม่ต้องสงสัยว่า หลังจากเขาอ่อนนอนนานเข้า หวานจะไม่

ตกลงใจ ความคิดของหล่อนมีอยู่ก่อนแล้ว ว่าหล่อนอยากไปบางกอก เคยเห็นหญิงชาวบางกอกเขาออกมาที่นี่ เขาแต่งตัวสวย น่าเอ็นดู จะเดินจะนั่งก็ผิดกับพวกชาวบ้านนี้ หวานชอบทำตัวให้เหมือน เขาบ้าง ความรักความห่วงใยในพ่อแม่ มีเพียงจะให้การเตรียม ข้าวของเข้าไปเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อตกลงใจจะติดตามวิชัยไปบางกอก (50)

รีนหนีออกจากบ้านตามวิชัยหนุ่มชาวกรุงซึ่งรีนเชื่อว่าเขารักเธอด้วยความจริงใจ เธอจึงยินยอมพลีร่างกายและจิตใจให้เขาเพราะความไร้เดียงสาในเรื่องความรัก จนกลายเป็นสาเหตุของความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัสในชีวิตที่รีนต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความหวังอันเรืองรองของเธอพังทลายลงเพราะรีนถูกวิชัยนำมาขายให้กับเจ้าของสถานบริการทางเพศแห่งหนึ่งโดยไม่รู้ตัว “ไม่มีผู้ใดที่จะหยั่งซึ่งลงไปถึงดวงใจของหญิงสาว ชาวบ้านนอกที่ถูกเขาหลอกลวง ปอกลอกจนสิ้นเนื้อประดาตัว ชำร่าเข้ามาอยู่ในสถานอันเป็นแหล่งแห่งความชั่วช้าเช่นนี้ ว่าจะมีความซอกซำ สยองกลัวเพียงใด” (67)

รีนมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความรังเกียจของสังคม ทั้งนี้เพราะอาชีพโสเภณีถือเป็นตราบาปของผู้หญิงตามทัศนะของสังคมที่ยึดติดอยู่กับพรหมจรรย์มากกว่าการนับถือกันที่ความดีของบุคคล ดังที่ ก.สุรางคนางค์ บรรยายไว้ ตอนที่รีนนั่งอยู่ในเรือขณะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ หลังจากกลับไปบ้านเก่าตำบลเทพราช ว่า “ตลอดเวลาที่นั่งมาในเรือ ทุกคนยังอดไม่ได้ที่จะชำเลืองดูหล่อนด้วยสายตาอย่างรังเกียจ บางคนถึงกับกระซิบบอกกันจนหล่อนได้ยินกับหูว่า ‘นั่น ไรล่ะ ผู้หญิงคนชั่ว มาหากินที่บ้านนอก’ เป็นคำพูดที่รุนแรงคล้ายกับเชื้อเพลิงที่ลุกคุดอยู่ภายในอกอย่างไร้วันมอดไหม้” (185)

ทัศนะในเชิงลบที่มีต่อรีนและเพื่อน โสเภณีนั่นเป็นการมองข้ามสาเหตุปัจจัยเบื้องหลังที่ผลักดันให้พวกเธอต้องจำยอมละทิ้งศักดิ์ศรีของความเป็นผู้หญิงไป ในกรณีของรีน ก.สุรางคนางค์ได้พยายามชี้ให้ผู้อ่านมองเห็นถึงภาวะบังคับที่ทำให้รีนจำต้องขายบริการทางเพศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

...แต่จะโทษใครได้ นอกจากโทษตัวเองที่โหดเขลา และเมื่อหล่อนชั่วช้ามาแล้ว ก็จะเป็นต้องก้มหน้าใช้กรรมไป ต่อจากนี้ก็ไม่มียะไรอีก นอกจากยินยอมให้ป่าตาดแกบังคับขับไสเข้าสู่ตลาดการ “ทำมาหากิน” ด้วยความขมขื่นและตรอมตรมใจ พยายาม

ผัดวันประกันพรุ่งรอความหวังมาหลายครั้ง แต่หญิงบ้านนอก เช่น หวาน ไม่มีความหวังที่ไหนอีกแล้วที่จะผ่านมาอีกในเวลานี้ ไม่มีทั้ง ความหวังและไม่มีทั้งทางให้เลือก ในที่สุดหญิงสาวที่บริสุทธิ์ทั้งใจ และกาย, หญิงชาวบ้านนอก ก็ได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นหญิงที่ถูกโลก ตราหน้าฆ่าชื่อว่าเป็นหญิงเสเพล หญิงคนชั่ว (69)

หรือแม้แต่เมื่อคิดจะเลิกอาชีพดังกล่าว รื่นก็ไม่สามารถทำได้เพราะมีภาระ รับผิดชอบเรื่องลูก

ชีวิตในเวลานี้เป็นชีวิตใหม่แตกต่างกับชีวิตเก่าๆ ที่ล่วง มาแล้ว ซึ่งความจำเป็นบีบบังคับให้รื่นกลายเป็นคนชั่ว คนชั่วที่นึกถึง ความบริสุทธิ์ผุดผ่องของตัวเอง ชำมีวิทย์ชายหนุ่มที่หวังใจว่า เขาจะพา หล่อนออกไปหาความสว่างอีกครั้ง รื่นจึงเป็นคนชั่วที่เก็บตัวไว้หา ความดี แต่มาบัดนี้ ความดีที่หล่อนหวังไว้เป็นมันเหมาะ กลับกระเด็น ห่างไกลออกไปอย่างสุดจะเอือม สุดจะคว่ำ รื่นกลับหันหน้าเข้าหา ความชั่วด้วยความเต็มใจและตั้งใจ จึงเป็นคนชั่วที่ไม่เก็บตัวอีกแล้ว แต่อย่างไรก็ตามที่ ยังมีชีวิตอีกหนึ่งที่คอยทำให้หล่อนต้องกังวลอยู่ ก็คือลูกหญิง มิฉะนั้นตัวคนเดียว จะไปกลัวอะไรกับโลกภายนอก (168)

นอกจากนี้ทัศนคติดังกล่าวของผู้แต่งยังเป็นการเตือนสติผู้หญิงทั้งหลายให้เห็น ถึงพิษภัยในการตกเป็นเหยื่อของมิฉฉาชีพที่แฝงตัวเข้ามาในรูปแบบต่างๆ สอดคล้องกับบริบท ของสังคมในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มักพบว่ามี การล่อลวงหญิงสาวให้มาขายบริการ ทางเพศในกรุงเทพฯ การให้ความรู้แก่ผู้หญิงโดยเฉพาะในประเด็นของการถูกล่อลวงให้มา ขายบริการทางเพศเป็นสิ่งที่ต้องทำ และหาทางป้องกันและปราบปรามเหล่ามิฉฉาชีพที่หากิน อยู่บนความทุกข์ยากของโสเภณีที่ถูกล่อลวงมา

1.2 ปัญหาความขัดสนทางเศรษฐกิจ

“ทม” ตัวละครเอกที่เป็นโสเภณี ใน รอยมลทิน เป็นตัวอย่างของหญิงสาวที่ ต้องมาเป็นโสเภณีด้วยความจำยอม กรณีของทมจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ที่ตกอยู่ในภาวะจำยอม เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจประกอบกับความกตัญญูต่อมารดา แม่ของทมป่วยเป็นมะเร็ง

ในท้อปีสภาวะ วิธีการเดียวที่จะรักษาโรคนี้นี้ได้คือการผ่าตัดซึ่งต้องใช้เงินมากและไม่สามารถ
หามาได้ด้วยการทำงานขำแวง การขายบริการทางเพศ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ในเวลาสั้น
สำหรับเหตุเฉพาะหน้าจึงเป็นทางออกที่เป็นไปได้มากที่สุด

“งาน” สำหรับคนต่อๆ ไปไม่สู้จะยากนัก คนต่อไปฉันได้
สามสิบ หักแล้วเหลือเพียงยี่สิบ คนที่สามฉันได้สามสิบเต็ม เพราะเขา
ออกค่าโรงแรมให้ด้วย ชั่วโมงเพียงสามชั่วโมงกว่าๆ ฉันหาเงินได้
ถึง ๕๐ บาท! ฉันกำเงินจำนวนนั้นไว้แน่น... ถ้าฉันหาได้อย่างนี้ทุกๆ
วัน...แม่ก็จะได้ผ่าตัดครบสามครั้งอย่างแน่นอน... แล้วถ้าฉันหาได้
มากกว่านี้ บางที...อาจจะมิเงินเหลือเก็บด้วยซ้ำไป... (105)

แต่ความพยายามของทมก็ไม้อาจช่วยแม่ได้ เมื่อการผ่าตัดไม่ประสบผลสำเร็จ
ต่อมาไม่นานแม่ของทมก็เสียชีวิต ทมจำเป็นต้องหาเงินอีกก้อนมาใช้จ่ายในการทำศพแม่
และนั่นหมายถึงการแลกมาด้วยการขายบริการทางเพศอย่างจริงจัง

ฉันได้เงินมาก่อนใหญ่อย่างที่ไม่เคยเห็นมาก่อนเลย ก่อนจะ
ออกจากบ้านขายสน พี่แสงโสมจับข้อมือฉันไว้แน่น
“คิดดูให้ดีนะทม ยังมีเวลาเปลี่ยนใจ งานที่นี้จะไม่ใช่งาน
อดิเรกอีกแล้ว ทมจะต้องมีชีพออย่างพวกนี้...”
“ทำยังไงดีล่ะพี่ อาชีพเก่าฉันมันก็ไม่ผิดอะไรกันอยู่แล้ว”
“ก็ยังมีโอกาสเดินนะทม เลิกมันเสียเถอะ ไปหาที่คูู้ที่ใหม่”
“แล้วฉันจะหาที่ไหนไปใช้เขา ขายของก็พอแต่ค่าดอกเบีย
ไปวันๆ”
“พี่จะช่วย”
“อย่าเลยพี่...ฉันไม่ยอมกินแรงพี่เหมือนกัน” (152)

นับจากนั้นทมก็เป็น โสเภณีเรื่อยมา จนที่สุดทมก็ตัดสินใจเลิกอาชีพดังกล่าวเพื่อไปสร้าง
ครอบครัวกับคนรัก

มุมมองของสังคมที่มีต่อทมก็เหมือนกับรินและโสเภณีทั่วไป พวกเขายังคงถูก
มองเป็นภาพลบของผู้หญิงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะการให้ความสำคัญกับการรักษาพรหมจรรย์

ของหญิงสาวซึ่งต้องสงวนไว้ให้แก่ผู้ชายที่ตนแต่งงานด้วยเท่านั้น ด้วยเหตุนี้พวกเธอจึงถูกสังกรรมักเฝ้าอยู่ตลอดเวลา แม้โสเภณีอย่างทมจะกลายเป็นผู้มีหน้ามีตาในสังคมและเป็นที่นับถือของผู้คนมากมายในเวลาต่อมา แต่รอยมลทินที่ประทับอยู่กับร่างกายและจิตใจของเธอก็ยังคงชัดเจนอยู่เสมอ ในมุมมองของสังคม และเป็นสาเหตุให้ทมพยายามที่จะหลีกเลี่ยงออกมาจากอาชีพดังกล่าว ดังความว่า “อดีตอันเลือนรางกลับเข้ามาสู่ความทรงจำ อดีตที่กำลังจะยุติลงเดี๋ยวนี้! อดีตที่ร้าวรานเป็นรอยมลทินติดตัวฉันตลอดมา รอยมลทินที่ฉันจะต้องใช้เวลาอันยาวนานชำระล้างให้หมด เพื่อว่าฉันจะสามารถยืนหยัดได้อย่างภาคภูมิใจ...” (493-494)

ทัศนะของ ทมยันตี ที่มีต่อทมเป็นทัศนะที่แสดงความเข้าใจและเห็นใจ โดยมองชีวิตจากปัจจัยเบื้องหลังที่ผลักดันให้ทมต้องมาเป็น โสเภณี ดังที่ ภัทรพร หงษ์ทอง กล่าวถึงตัวละครทมไว้อย่างน่าสนใจว่า “...แม้โสเภณีจะถูกตีตราว่าเธอเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่มี ความสาว พรหมจรรย์ไม่ใช่สิ่งสำคัญในชีวิตของโสเภณี แต่โสเภณีอย่างทมใน รอยมลทิน เป็นโสเภณีที่มีสติปัญญา เรียกร้องความเป็นเพศหญิงซึ่งมีจิตมีใจ ไม่ใช่สัตว์” (2538 : 62) ทมยันตีสร้างทมให้เผชิญกับสถานะบังคับทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และให้ทางออกเพียงทางเดียวในการแก้ปัญหากับทมนั่นคือการขายบริการทางเพศ ทั้งนี้เพื่อชี้ให้ผู้อ่านเห็นปัจจัย บังคับที่ทมจำเป็นต้องเลือก สะท้อนชีวิตของโสเภณีอีกมากมายในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่เน้นความทันสมัย แต่ผู้ขาดสนใจต้องละทิ้งศักดิ์ศรีของความเป็นผู้หญิง มาขายบริการทางเพศเพราะหวังจะได้รับการยอมรับเมื่อมีฐานะดีขึ้น

1.3 ปัญหาความอ่อนแอภายในจิตใจและความด้อยวุฒิภาวะในการดำเนินชีวิต

“ พาไล ” ตัวละครเอกที่เป็น โสเภณีจาก **เลื่อมสลับลาย** ก็เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งซึ่งประสบกับภาวะจำยอมทำให้ต้องเลี้ยงตัวเองโดยขาดวิชาความรู้ โดยมีสาเหตุมาจากการหนีออกจากบ้านอย่างขาดสติยังคิด แม้กรณีของพาไลอาจมีองค์ประกอบของ รสนิยมการครองชีพที่หรูหราฟุ้งเฟ้อในเมืองใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นด้วย

การหนีออกจากบ้านทำให้พาไลจำต้องขายบริการทางเพศเพื่อเลี้ยงชีพ โดยเริ่มต้นจากการมีเพศสัมพันธ์กับคนรักแล้วถูกทอดทิ้งคนแล้วคนเล่า จนเธอรู้สึกรู้ว่า เธอจำเป็นต้องหาใครสักคนที่สามารถเลี้ยงดูเธอได้เป็นอย่างดีถึงแม้ต้องแลกกับการมีเพศสัมพันธ์ ชีวิตของพาไลวนเวียนอยู่อย่างนี้เรื่อยมา ใครที่สามารถสนองตอบความต้องการทางวัตถุแก่เธอได้ก็สามารถได้ตัวเธอไปเป็นคู่นอน แต่เมื่อใดที่คนๆนั้นเริ่มมีกำลังทรัพย์ ในการเลี้ยงดูเธอน้อยลง หรือหากเธอได้พบเป้าหมายใหม่ที่มีข้อเสนอที่ดีกว่า เธอก็พร้อมที่จะทิ้งคนเดิมไปหาคนใหม่ได้ทันที ดังที่ผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

เกือบสิบปีมาแล้วสิที่หล่อนมีชีวิตซ้ำซากเช่นนี้ ผู้ชายผ่านเข้ามาคนแล้วคนเล่า แล้วท้ายที่สุดก็จากไป บางคนให้เงินหล่อนมากให้รถ ให้ของกำนัลมีราคา แต่ส่วนมากก็มักจะมีปัญหา หากว่าร่วมชีวิตกับเขาอย่างจริงจัง ปัญหาต่างๆ ก็คือลูกเมียของเขาเหล่านั้น ถ้าไม่มีเมียก็มีแม่ ผู้หญิงพวกนี้จะตามรังควานอย่างน่าปวดหัวเป็นที่สุด บังเอิญอีกเหมือนกันที่หล่อนไม่รักใคร่จริงถึงขนาดจะเอาตัวเข้าสู่กับผู้หญิงกระหายเลือดพวกนั้น แล้วหล่อนก็เป็นแม่พวงมาลัยทอง ลอยชายต่อไป เหมือนผีเสื้อกลางคืน ตกค้ำก็แต่งตัวเพริศ ไม่ว่าจะเสื้อกางเกง เข็มขัด รองเท้า ล้วนแล้วชิ้นหนึ่ง รถก็เปลี่ยนบ่อย ถ้าช่วงไหนพบเสียก็สบายไปพักใหญ่ เสียพวกนั้นจะเลี้ยงดูหล่อน อิ่มหมีพีมัน เปลี่ยนรถให้ จ่ายเงินเดือนเป็นเรื่องเป็นราวอย่างงาม พอที่เสียจะไม่ต้องเลี้ยงไปเที่ยวซึ่งบางทีเจ็บตัวกลับมา ส่วนหล่อนเองก็บรมสุขขึ้น มีโอกาสไปจับจ่ายใช้สอยแถวฮ่องกง สิงคโปร์ ปะเหมาะเคราะห์ดีก็ได้ไปย่ำปารีส ลอนดอน (28-29)

พาโลมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความรังเกียจจากสังคมเช่นเดียวกับรินและทม แต่ดูเหมือนว่าภาพของความรังเกียจที่พาโลได้รับนั้นจะรุนแรงกว่า โดยเฉพาะจากบุคคลที่เธอเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วยซึ่งเป็นชนชั้นกลาง มีการศึกษา และมีฐานะทางเศรษฐกิจดี พ่อแม่ของนครินทร์เป็นตัวอย่างที่เด่นชัดที่แสดงความรังเกียจพาโลอยู่ตลอดเวลา พฤติกรรมรวมทั้งคำพูดต่าง ๆ นานาของทั้งสองที่มีต่อพาโลล้วนสะท้อนทัศนคติในเชิงลบของสังคมที่มีต่อผู้ประกอบอาชีพโสเภณีได้เป็นอย่างดี ดังคำพูดของพ่อของนครินทร์ที่ว่า

ทั้งพ่อทั้งแม่ไม่ได้หวังเห็นรินทร์มาลงเอยกับผู้หญิงชนิดนี้ในรินทร์ แล้วถึงจะไม่ลงเอย แค่ลูกบอกว่า เป็นเพื่อนกับมัน พ่อก็หวาดวิตกไปถึงไหน ๆ แล้ว รินทร์เอ๊ย ลูกอุตสาหุ่ขำมน้ำขำทะเลไปเอาศิกริเมืองนอกเมืองนา มา ได้ทุนสารพัดทุน แล้วใจคอจะมาเสวนากับ...เอาเถอะ ลูกว่ามันไม่ใช่ชีวิตแต่การใช้ชีวิตของมันนะ...สังคมของคนด้อยของมันได้ไหม (420) และ

ไม่ใช่สัตว์หรือ...คนนี่แหละ แต่เมื่อคนเราประพฤติดัวเสื่อมเสีย ส่ำสอน ไม่ใช่สัตว์ก็ก็เกือบๆ แหละนะ (421)

ทัศนคติของภรรยา อโศกสิน ในประเด็นปัจจัยที่ผลักดันให้พาไลต้องมาเป็นโสเภณีแสดงปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นกว่าความขัดสนทางเศรษฐกิจ แต่เป็นปัญหาความอ่อนแอทางจิตใจของผู้ด้อยวุฒิภาวะ ดังเห็นได้ว่า ด้วยวัยเพียง 15 - 16 ปีของพาไลนั้น ไม่แปลกที่เธอขาดความยังคิดในการเลือก ด้วยเหตุนี้การตัดสินใจ ประชดชีวิตของเธอจึงมีองค์ประกอบจากความไม่เจน โลกเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

...พลางนึกถึงนามสกุลวิบูลยาอย่างรางเลือน เดี่ยวนี้หล่อนไม่ใช้นามสกุลนั้นแล้ว เปลี่ยนไปใช้นามสกุลสามีคนแรก ตั้งแต่เมื่อหล่อนขนของออกมาจากบ้านตอนอายุสิบห้าสิบหกนั้นแหละ...นี่ก็สิบปีหรือจวนสิบปีแล้วหล่อนลาจากนามสกุลวิบูลยามาอย่างเด็ดเดี่ยว โอหัง จะผิดหรือถูกก็ไม่รู้ที่ทำเช่นนี้ แต่พาไลก็ทนหน้าตาเยาะหยันของญาติที่เคยคิดว่าเป็นโลหิตสายเดียวกัน ไม่ได้...หล่อนเห็นใจลูกกำพร้าทุกคน ไม่ว่าในโรงพยาบาลหรือสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าแห่งไหน สิ่งที่น่ากลัวและโหดร้ายที่สุดสำหรับเด็กเหล่านั้นก็คือการได้รับความจริงอย่างหนึ่งเมื่อวันแห่งความจริงมาถึง ไม่ใช่วันวาเลนไทน์ ไม่ใช่วันแห่งความรักแต่เป็นวันแห่งความไม่มีรัก พาไลเชื่อว่าทุกๆ คนจะต้องลงเอยอย่างนี้ ไม่ว่าเขาจะเคยได้รับความรักเพียบพร้อม ไม่มีต่างพร้อยสักปานใด จะต้องมีมนุษย์กลุ่มหนึ่ง อาจจะคนหนึ่งหรือหลายคนที่ไม่หวังจะเห็นใครคนใดห้อมล้อมอยู่ด้วยความรักจากพ่อแม่สมมุติตลอดไปจบชีวิตหาไม่ เขาจะต้องแอบบอก แอบทำลายทุกวิถีทาง ที่จะให้หัวใจเด็กกำพร้าแตกสลายลง เหลือไว้แต่ความว่าเหว่าอาดูรดังเช่นที่หล่อนเคยได้รับมาแล้ว (39 - 43)

การตัดสินใจพิพากษาพาไลว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีดูจะเป็นทัศนคติขาดการพิจารณาถึงปัจจัยเบื้องหลังไป

นครินทร์ตัวละครเอกฝ่ายชายจาก **เลื่อมสลับลาย** คือตัวอย่างของผู้ที่ให้โอกาสพาไลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติของนครินทร์ที่มีต่อพาไลไม่เคยเป็นไปในเชิงลบตามทัศนคติของคนรอบข้าง แต่กลับมองเธออย่างเข้าใจและให้โอกาส นครินทร์พยายาม

เรียกร้องให้พ่อแม่ของเขาขอรับความดีที่อยู่ภายในจิตใจซึ่งเขามองเห็นจากฟาโล โดยตลอด นั่นคือ ความพยายามในการสร้างคุณค่าให้แก่ชีวิต ความมั่นใจว่าฟาโลเป็นคนดีเป็นเหตุให้นครินทร์กล่าวแย้งมารดาอย่างเจ็บร้อนแทนฟาโลว่า

แม่จะทำให้คนผิดต้องผิดหนักไปอีกหรือจะ จะไม่สงสารเขา ให้โอกาสเขาได้เห็นแสงสว่างมั่งเลยหรือ ทำไมแม่ใจร้ายอย่างนั้น ทำไมแม่ขยันสะสมค่านิยมผิดๆไว้ในใจแม่มากมายขนาดนี้ แม่จะไม่ยินดีให้สัตว์โลกอื่นได้ผูกได้เกิดเลยเชียวหรือ ถ้าเขาเป็นลูกแม่ แม่จะคิดยังไง หากว่าเขาพลาดไปแล้ว...จะเพราะอะไรก็ตามที (424)

การมองด้วยใจเป็นธรรมของนครินทร์นี่เองที่ทำให้ฟาโลรู้ว่าแท้จริงตัวเธอเพียงแต่พลาดไป เพราะธาตุหรือธรรมชาติในตัวเองไม่ใช่ความเลวทรามอย่างในสายตาของผู้อื่น ดังที่นครินทร์บอกเธอว่า

ผมไม่ชอบซ้ำเติมคนที่ผิดพลาด คนเราสามารถผิดพลาดด้วยกันได้ทุกคนตามแต่จังหวะชีวิตจะหมุนไป บางทีเหตุผลก็เอาชนะอารมณ์ไม่ได้ ผมว่าเพราะคนเราถูกสร้างขึ้นมาจากธาตุที่แตกต่างกัน ใครที่ใช้อารมณ์ที่สุดก็ดูเหมือนจะโง่ที่สุด จริงไหม คุณ คนที่กระทบหนาวก็หนาว กระทบร้อนก็ร้อน เป็นคนโง่ร้าย ผมว่านะ (443)

กฤษณา อโศกสิน สร้างนครินทร์ให้เป็นตัวแทนในการแสดงทัศนะของผู้เขียน ต่อประเด็นการเรียกร้องความยุติธรรมในการตัดสินคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้แก่เหล่า โสเภณี ทั้งนี้เพราะนครินทร์เป็นผู้ที่รู้และเข้าใจเบื้องหลังที่ทำให้ฟาโลต้องมาเป็นโสเภณีเป็นอย่างดี ส่วนพ่อแม่ของนครินทร์เป็นตัวแทนของผู้คนส่วนใหญ่ซึ่งยังคงมีทัศนคติในเชิงลบต่อผู้ประกอบการอาชีพนี้อยู่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปฏิเสธที่จะรับรู้ถึงปัจจัยที่ทำให้เธอเหล่านั้นต้องมาเป็นโสเภณี พฤติกรรมของพ่อแม่นครินทร์ในตอนท้ายที่ทำให้การยอมรับฟาโลมากขึ้น จึงเป็นตัวอย่างของผลสำเร็จในการเรียกร้องความเป็นธรรมในการตัดสินคุณค่าของบุคคลโดยนำเอาปัจจัยเบื้องหลังซึ่งเป็นที่มาที่ไปของพฤติกรรมมาพิจารณาประกอบด้วย

อาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติของสังคมที่รังเกียจโสเภณีอย่างรุนแรง และพาไล เป็นทัศนคติที่ขาดการยอมรับไปซึ่งปัจจัยเบื้องหลังที่ผลักดันให้ พวกเธอต้องขายบริการ ทางเพศ การบรรเทาปัญหาของพวกเธอจึงยังมีคมนและเลือนราง จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน วิธีคิดของสังคมจากความเมินเฉยหรือเหยียบย่ำเป็นความเห็นใจ

1.4 ความลุ่มหลงอยู่กับวัตถุนิยม

ดังที่ได้กล่าวถึงตัวละครพาไล ในประเด็นก่อนหน้านี้อแล้วว่า องค์ประกอบของ การขายบริการทางเพศของพาไลนั้นมีรสนิยมอันหรูหราฟุ้งเฟ้อรวมอยู่ด้วย ดังที่ผู้แต่งบรรยาย พฤติกรรมการบริโภคสินค้าและการดำเนินชีวิตของพาไลว่า

...ตกค้ำก็แต่งตัวเฟริศ ไม่ว่าจะเสื้อ กางเกง เข็มขัด รองเท้า ล้วนแล้วชิ้นหนึ่ง รถก็เปลี่ยนบ่อย ถ้าช่วงไหนพบเสี่ยก็สบายไป พักใหญ่ เสี่ยพวกนั้นจะเลี้ยงดูหล่อน อิ่มหมีพีมัน เปลี่ยนรถให้ จ่ายเงินเดือนเป็นเรื่องเป็นราวอย่างงาม พอที่เสี่ยจะไม่ต้องเสี่ยไป เทียวซึ่งบางทีเจ็บตัวกลับมา ส่วนหล่อนเองก็บรมสุขขึ้น มีโอกาสไป จับจ่ายใช้สอยแถวฮ่องกง สิงคโปร์ ปะเหมาะเคราะห์ดีก็ได้ไปย่าน ปารีส ลอนดอน”(28-29)

แต่เมื่อพิจารณาจากภูมิหลังของพาไลแล้ว การชดเชยความสุขด้วยวัตถุอาจ ทดแทนสถานภาพที่สูญเสียไปได้หลังจากกลายเป็นคนไม่รู้ที่มาที่ไป ต่างจาก “ก้านแก้ว” ตัวละครเอกที่เป็นโสเภณีใน *หลงไฟ* ที่สร้างขึ้นโดยกฤษณา อโศกสิน เช่นเดียวกัน

“ก้านแก้ว” เป็นตัวอย่างของหญิงสาวที่เข้าสู่ธุรกิจเพศพาณิชย์ด้วยความ สัมครใจ ทั้งนี้เพราะความทะเยอทะยานที่ถูกครอบงำด้วยลัทธิวัตถุนิยมจนนำพาชีวิตไปสู่ ความตกต่ำ ชีวิตของก้านแก้วแตกต่างจากรื่น ทมและพาไล เพราะเธอเป็นผู้มีการศึกษาคดี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและได้ทำงานซึ่งมีรายได้ในระดับที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ แต่รสนิยมอันหรูหราฟุ้งเฟ้อกลับทำให้เธอเกิดทัศนคติต่อการใช้ชีวิตในทางที่ผิด เธอเห็นว่าการเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นต้องอาศัยทรัพย์สินเงินทองเป็นเครื่องชี้วัด โดยลุ่มค่านิยมเรื่อง การรักนวลสงวนตัวของผู้หญิงไปเสีย เงินค่าตอบแทนที่ได้รับจากการทำงานไม่เพียงพอต่อ การตอบสนองรสนิยมในการใช้ชีวิต และหนทางเดียวที่จะมีเงินจำนวนมากในระยะเวลา อันสั้นและไม่เปลืองแรงมากนักคือ การขายบริการทางเพศ ปัจจัยดังกล่าวนี้เองที่เป็นตัวการ นำพาชีวิตของเธอสู่ความตกต่ำ

กฤษณา อโศกสิน นำเสนอความหายนะของชีวิตก้านแก้ว โดยกำหนดให้ก้านแก้วเป็นผู้ที่ไม่อาจกลับตัวกลับใจได้เลย หรือแม้กระทั่งเมื่อมีโอกาสมาใช้ชีวิตในต่างประเทศ เธอก็ยังถูกกำหนดให้ถูกหลอกมาขายบริการทางเพศอย่างทารุณ กฤษณาตั้งใจให้ชีวิตของก้านแก้วดำเนินไปสู่ความตกต่ำลงเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตือนสติผู้คนที่กำลังลุ่มหลงอยู่กับการใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อให้เห็นถึงพิษภัยของการขาดความพอดี พร้อมๆ กับการเรียกร้องให้เห็นใจชีวิตของผู้หญิงประเภทนี้ ในปัจจุบันที่ไม่เพียงแต่ล่อแหลมต่อการถูกสังคามประณาม หรือถูกเพศชายเอารัดเอาเปรียบอย่างที่เปิ่นมายาวนาน ยังต้องเผชิญกับกระบวนการอาชญากรรมอันใหญ่โตกว้างขวาง ดังที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในประเด็นแก่นเรื่อง(บทที่ 3) แล้ว

ความหายนะในชีวิตก้านแก้วเป็นการถ่ายทอดทัศนคติให้คุณค่าทรัพย์สินเงินทองว่าไม่ใช่สิ่งที่น่าสนใจความสุขเสมอไป ตรงกันข้ามอาจนำหายนะมาสู่ชีวิตของผู้ที่ลุ่มหลงกับมันอย่างก้านแก้ว นอกจากนี้ผู้แต่งยังสร้าง “ซาลา” ตัวละครที่เป็นด้านตรงข้ามกับก้านแก้วขึ้นเพื่อสนับสนุนทัศนะดังกล่าว ดังที่ได้บรรยายชีวิตของซาลาว่า

คนเรา...ลำบากเหมือนกัน เท่ากัน หากผลสรุปของสมองและหัวใจนั้นก็ป็นอีกเรื่องหนึ่ง

สำหรับซาลา หล่อน ‘ดีแตก’ กับความลำบากยากจนที่ตนได้รับทุกเมื่อ...รู้ว่ามันคืออะไร การทำงานพิเศษในห้องอาหารเป็นสิ่งที่สุจริต จะว่าห่างไกลผู้ชายและเล็มก็พูดได้ไม่เต็มปาก เพราะเพศตัวผู้ทุกวิญญาณจะสวมความกระสันเข้าไปกินข้าวพูดคุยเมื่อไหร่ก็นับเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ทุกกาลเทศะ แต่ห้องอาหารหรือเรียกง่าย ๆ ว่าคือฟู้ช้อปของโรงแรมที่หล่อนทำหน้าที่อยู่นั้น ไม่มีบริการมุ่งไปในทางเพศ...เรื่องที่ว่าใครจะแอบนัดแนะหลิวตาให้ออกไปพบใครเมื่องานเลิก ก็เป็นเรื่องของความพึงพอใจส่วนตัวที่ตนของตนเองนั่นเต็มใจ ‘เสีย’

แต่หญิงสาวที่มีจุดยืน เชื่อมั่นในตัวเองว่าจะไม่ขายตัว ย่อมไม่มีวันต้องขายตัว ซาลาเชื่อเช่นนั้นมาตลอด (87)

ชาลารู้จักความพอดีในการใช้จ่ายตามรายได้ที่ได้รับมา และไม่เคยมีความทะเยอทะยานจนเกินความพอดี และท้ายที่สุดเธอก็มีความสุขในการดำเนินชีวิตตามหลักการของตน แตกต่างกับก้านแก้วที่ต้องพบจุดจบอันน่าเวทนาเพราะขาดหลักยึดมั่นที่เป็นแก่นสารอย่างแท้จริง

หากนำชีวิตของพาไลจาก **เลื่อมสลับลาย** และชีวิตของก้านแก้ว ซึ่งผ่านการเป็น โสเภณีเช่นเดียวกันมาเปรียบเทียบกันจะพบว่า ชีวิตของพาไลมีความสุขได้ในบั้นปลาย เพราะยังคิดได้ ทั่วๆไปที่ชีวิตของพาไลยังคงจะหาหนทางในการกลับมาเป็นผู้มีชีวิตที่มีคุณค่าได้ ยากกว่าก้านแก้วเสียอีก เพราะพาไลไม่มีความรู้แต่ก้านแก้วจบปริญญาตรี เธอจึงเป็น ภาพสะท้อนของหญิงขายบริการทางเพศสมัยใหม่ที่ ไม่ได้มีสาเหตุของการเข้าสู่ธุรกิจเพศพาณิชย์เพราะความยากจนหรือถูกล่อลวงมา หากแต่เป็นเพราะทนรับสภาพที่แท้จริงของตนเองไม่ได้และอยากได้อะไรก็เงินเกินตัวด้วยเข้าใจว่าทรัพย์สินเงินทองเป็นเป้าหมายของชีวิต นอกจากนี้ทั้งคู่ยังมีสิ่งที่เหมือนกันนั่นคือ การได้รับโอกาสจากผู้ชายที่รักดังที่พาไลได้รับจากนรินทร์ ส่วนก้านแก้วได้รับจากกฤษกร แต่กลับเป็นก้านแก้วที่ปฏิเสธโอกาสด้วยเหตุผล ซึ่งถูกรอรับด้วยอำนาจแห่งวัตถุนิยม กรณีของก้านแก้วจึงกลายเป็นเรื่องของการลุ่มหลงอยู่กับความต้องการที่ขาดความพอดีโดยปราศจากปัญญาหรือวิจรรณญาณมากกว่า ชีวิตของเธอก็ไม่อาจหวนกลับมาเป็นผู้ที่มีคุณค่าได้อีก

ชีวิตของก้านแก้วเป็นตัวอย่างของความล้มเหลวในชีวิตที่ลุ่มหลงอยู่กับความอยากได้อะไรก็เงินไร้ขีดจำกัด ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นปัญหาสังคมอีกประการหนึ่ง เมื่อคนในสังคมพยายามที่จะไขว่คว้าให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการอย่างขาดความพอดี จนเกิดการแก่งแย่งแข่งขันและทำร้ายกันอย่างรุนแรงโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น

ประเด็นปัจจัยที่ผลักดันให้ต้องเป็น โสเภณีอันเป็นทศนะของผู้แต่งในนวนิยายที่มีตัวละครเอกเป็น โสเภณีนี้ เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงมุมมองของนักเขียนที่ต้องการให้สังคมย้อนมองชีวิตของโสเภณีในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยพิจารณาและตัดสินคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ด้วยการนำองค์ประกอบที่อยู่เบื้องหลังในการละทิ้งศักดิ์ศรีของความเป็นผู้หญิงเพื่อมาขายบริการทางเพศมาเป็นตัวชี้วัด เป็นการสร้างความตระหนักในความดีงามภายในที่สามารถบ่งบอกคุณค่าได้มากกว่าและยั่งยืนกว่าภาพลักษณ์ภายนอก

2. ความไม่เป็นธรรมในสังคม

ดังที่ได้กล่าวถึงในประเด็น “ค่านิยมของสังคมที่มีต่อโสเภณี” (บทที่ 2) แล้วว่า อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่สังคมไทยมีทศนะในเชิงลบมาโดยตลอด ผู้คนยังคงรังเกียจหญิงขาย

บริการทางเพศอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะสังคมไทยให้ความสำคัญกับการรักษาพรหมจรรย์ของหญิงสาวที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องสงวนไว้ให้กับชายที่แต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณีเท่านั้น โดยมองข้ามปัจจัยเบื้องหลังที่ผลักดันให้ต้องมาเป็นโสเภณีไปเสีย ดังที่ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2537 : 6) ได้ศึกษาชีวิตของโสเภณีในประเด็นประวัติความเป็นมาของโสเภณีไว้ว่า

จะเห็นว่าบทเริ่มต้นของโสเภณีในประวัติศาสตร์ไทยนั้น หญิงที่เป็นโสเภณีจะได้รับการรังเกียจเหยียดหยาม ประณามจากสังคม ไม่เว้นกระทั่งลูกหลานของหญิงที่เป็นโสเภณีด้วย การรังเกียจและไม่ยอมรับนี้ปรากฏอยู่เสมอแต่ในกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น เพราะฉะนั้นถ้ามองจากอดีตทางประวัติศาสตร์ นอกจากจะมีการแบ่งแยกคนออกเป็นชนชั้นต่างๆ ตามศักดินา คือกษัตริย์ ขุนนาง ไพร และทาสแล้ว ในทางความรู้สึกและค่านิยมของคนในสมัยนั้นยังมีคนกลุ่มที่ต่ำกว่าทาสอยู่อีก คนกลุ่มนั้นก็คือโสเภณี เพราะการเป็นทาสถือว่าต่ำเพราะไร้ศักดินา แต่โสเภณีต่ำกว่าเพราะนอกจากจะเป็นทาสหรือเมียที่ถูกขายเป็นทาสแล้ว ยังต่ำในทางศีลธรรมที่สังคมจัดเส้นไว้ให้กับผู้หญิง นั่นคือถือว่าโสเภณีเป็นหญิงแพศยา สำส่อน รับชำระบำรุษเพราะสินจ้าง โสเภณีจึงถูกตราประทับว่าเป็น “หญิงคนชั่ว” แบ่งแยกออกจาก “หญิงที่ดี” ของสังคมนับแต่บันทึกหน้าแรกของประวัติศาสตร์เลยทีเดียว

คำเรียกขานต่าง ๆ นานาไม่ว่าจะเป็น “หญิงคนชั่ว, อีสำเพ็ง, นางโลม, กะหรี ฯลฯ” ล้วนแล้วแต่แฝงด้วยนัยแห่งการดูถูกเหยียดหยามทั้งสิ้น ทั้งๆที่พวกเธอต่างก็เป็นมนุษย์เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป แม้ว่าปัจจุบันจะมีการแก้ไขปัญหาโสเภณี โดยการพยายามที่จะให้อาชีพโสเภณีเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ดีกว่าเป็นผู้ใช้แรงงานของประเทศ แต่ดูเหมือนว่าสิ่งที่ต้องทำก่อนสิ่งอื่นก็คือการสร้างทัศนคติในการยอมรับหญิงขายบริการทางเพศในฐานะเพื่อนมนุษย์ ดังที่ ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2546 : 25) ได้ศึกษาการขายบริการทางเพศในประเด็นทัศนคติของสังคมที่มีต่อโสเภณีไว้ว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังคงตราหน้าหญิงโสเภณีซึ่งเป็นผู้หญิงด้วยกันว่า เลวทราม ต่ำช้า และส่วนใหญ่ยังคงไม่ยอมรับและให้เกียรติโสเภณีในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ในขณะที่ผู้ชายส่วนใหญ่ก็เห็นโสเภณีเป็นเพียงทาสบำรุงบำเรอความใคร่ชั่วครู่ชั่วยาม

เท่านั้น トラบาคีที่มุมมองของสังคมที่มีต่อชีวิตของโสเภณียังคงเป็นมุมมองเดิมๆ การพยายามสร้างการยอมรับว่าโสเภณีเป็นแรงงานอีกชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับแรงงานอื่นๆ ไป ก็ดูจะเป็นเรื่องทีลำบากเหลือเกินเพราะการเปลี่ยนแปลงความเชื่อเหล่านี้ซึ่งกลายเป็นความเชื่อของสังคมไปแล้วนั้นเป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้เสียเลย

ทัศนะดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของความไม่ยุติธรรมในชีวิตที่พวกเธอได้รับจากสังคม ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงสังคมมีทัศนะในเชิงลบและไม่ได้นับถือพวกเธอในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอยู่ตลอดเวลา พวกเธอถูกจัดให้เป็น “ผู้หญิงชั่ว” และสังกัดอยู่คนละชั้นชั้นกับผู้หญิงทั่วไปที่สังคมยกย่องว่าเป็น “ผู้หญิงดี” ทั้งๆที่เบื้องหลังของความชั่วนั้นยังมีความดีที่ น่ายกย่องและเทิดทูน จนอาจจะมากยิ่งขึ้นกว่าผู้หญิงดีที่สังคมยอมรับเสียอีก ด้วยเหตุนี้พวกเธอจึงไม่มีโอกาสมากนักในการทำกิจกรรมใดๆดังที่คนทั่วไปทำกัน นอกจากนี้ยังคงมีผู้ที่ต้องการผลประโยชน์จาก “ความโง่” ของพวกเธออีกมากมาย ดังที่ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2537 : 36) ได้ศึกษาชีวิตของโสเภณี ไว้ในหัวข้อ “โสเภณี... เธอโง่หรือไม่มีโอกาส” ว่า คนทั่วไปในสังคมมีความคิดว่าโสเภณีเป็นกลุ่มคนที่ “สวย จนและโง่” การหาประโยชน์จากแรงงานของโสเภณีนั่นจึงทำได้ง่าย โดยอาศัยจุดด้อยในประเด็นของการรู้น้อยหรือที่เรียกกันว่า “อ่อนต่อโลก”

รีน ทม พาไล และก้านแก้ว ต่างก็ถูกผู้คนรอบข้างรังเกียจเคียดจันท์และถูกเอารัดเอาเปรียบเมื่อผู้แสวงหาผลประโยชน์จากการขายบริการทางเพศเห็นว่าพวกเธอไม่มีทางต่อสู้หรือต่อรองใดๆ

ชีวิตของรีน ได้รับความอยุติธรรมจากสังคมมาโดยตลอด สาเหตุของความโหดร้ายในชีวิตที่รีน ได้รับเริ่มต้นจากการถูกล่อลวงมาโดยผู้ที่ต้องการผลกำไรจากความเชื่อของเธอจนต้องกลายมาเป็นหญิงขายบริการทางเพศด้วยความจำยอม แม้ต่อมารีนจะได้พบรักกับคนที่รักรีนด้วยความจริงใจ แต่ทั้งสองก็ไม่อาจต้านทานความรังเกียจของผู้คนรอบข้างรีนจึงต้องประสบความยากแค้นอย่างที่สุดในชีวิตนั่นคือ การที่ต้องเลี้ยงดูลูกน้อยโดยลำพังหน้าซำน้ำพักน้ำแรงจากการ “ขายตัว” ก็ยังถูกเจ้าของสถานบริการเบียดบังอย่างไม่เป็นธรรมแม้กระทั่งคนที่เห็นความยากลำบากของรีนอยู่ตลอดเวลาอย่าง *ยายเผือก* ก็ยังคงโง่งมเงินค่านมของลูกสาวรีนเพื่อนำไปเป็นเงินในการพนันม้าแข่งอย่างไร้ความปราณี

ก.สุรางคนางค์ ต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับเหล่าโสเภณี โดยแสดงภาพของความยากลำบากในชีวิตรีนที่ต้องต่อสู้กับชะตากรรมและการถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา เพื่อกระตุ้นให้สังคมมองเห็นความน่ารังเกียจของการเบียดเบียนจนทลายโดยไม่ได้คำนึงถึงความลำบากของผู้อื่น

ทมเป็น โสเภณีคนหนึ่งที่ต้องประสบกับทัศนคติที่แสดงความรังเกียจของสังคม รวมทั้งการถูกสังคมเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ แม้ทมจะเป็นตัวละครที่มีการพัฒนาคุณภาพของชีวิตมาโดยตลอด แต่การเป็น โสเภณีย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงการถูกดูถูกดูแคลนจากสังคมได้ และที่ร้ายไปกว่านั้นคือความรังเกียจจากผู้ใกล้ชิดซึ่งรับรู้เรื่องราวของทมเป็นอย่างดี ทบทมที่สาวคนเดียวของทมคือผู้ที่มีทัศนคติในเชิงลบต่อทมตลอดเวลา ทั้งๆที่เธอเองก็รู้ว่าสาเหตุของการก้าวเข้าสู่ธุรกิจบริการทางเพศของทมคือการเสียดสละเพื่อครอบครัว นอกจากนี้ทมยังถูกสุรียัน บุตรีคนมาโดยตลอด แต่ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าทมเป็นตัวละครที่มีความเฉลียวฉลาดในการแก้ไขปัญหา และเป็นผู้มีความพยายามในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ทมจึงกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมในที่สุด แต่ก็คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเบื้องหลังของการยอมรับนั้นยังคงมีความรังเกียจที่สะท้อนความอยุติธรรมของสังคมที่ทมได้รับอยู่

เราอาจมองไม่เห็นความอยุติธรรมจากสังคมที่มีต่อทมมากนัก เพราะทมเป็น ผู้ที่สามารถเอาชนะการถูกเอารัดเอาเปรียบนั้นมาได้โดยอาศัยสติปัญญา แต่ทมนั้นดีก็ทำให้เรา ได้เห็นว่า ความอยุติธรรมที่สะท้อนจากทัศนคติในด้านลบของผู้คนในสังคมที่มีต่อโสเภณี ยังคงมีอยู่ และจะยังคงอยู่ต่อไปตราบไคที่มนุษย์ยังคงตัดสินคุณค่ากันที่องค์ประกอบภายนอก โดยขาดการพิจารณาถึงคุณค่าที่แฝงอยู่ภายใน

พาไลโสเภณีอีกคนหนึ่งที่ต้องต่อสู้กับความอยุติธรรมจากสังคมจนกระทั่ง ประสบความสำเร็จ ตั้งแต่ที่เธอเริ่มมีพฤติกรรมในทางการขายบริการทางเพศ เธอต้องตั้งครรภ์ 4 ครั้ง และทุกครั้งก็จบลงที่การทำแท้ง ทั้งนี้เพราะผู้ชายเหล่านั้นมองเธอเป็นเพียงเครื่อง บำเรอความใคร่ชั่วคราวช่วยยามเท่านั้น ไม่มีคุณค่าพอที่จะยกย่องให้เป็นภรรยาอย่างออกหน้า ออกตาในสังคม แม้ต่อมาพาไลจะได้พบรักกับนครินทร์ผู้ให้โอกาสพาไลในการกลับตัว กลับใจ และเธอเองก็พยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองในทางที่ดีขึ้น แต่เธอก็ยังถูกคนในครอบครัว ของนครินทร์รังเกียจเพราะทัศนคติในเชิงลบต่อโสเภณีเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป พาไลต้องใช้ ความพยายามอย่างหนักในการเอาชนะใจคนเหล่านั้นและในที่สุดเธอก็ทำได้สำเร็จ

การถ่ายทอดทัศนคติของผู้ชายในสังคมที่มองว่า โสเภณีเป็นเพียงเครื่องบำรุง บำเรอความใคร่ชั่วคราวช่วยยามผ่านทางการกระทำของผู้ชายหลายๆคนที่ผ่านเข้ามาในชีวิตพาไล ของ กฤษณา อโศกสินนั้น เป็นเสมือนการสะท้อนให้เห็นความอยุติธรรมในชีวิตที่โสเภณีซึ่ง เป็นผู้หญิงคนหนึ่งได้รับ และเป็นการเรียกร้องให้สังคมที่เห็นความสำคัญของสิทธิมนุษยชน ได้หันกลับมามองดูว่า แท้จริงแล้วความเป็นมนุษย์ระหว่างเพศหญิงกับเพศชายมีเท่าเทียมกัน หรือไม่

ก้านแก้วโสเภณีอีกคนหนึ่งที่ต้องแบกรับความอยุติธรรมที่สังคมมีต่อเธออย่างทรมาณมากที่สุด แม้เธอจะเป็นผู้เลือกเข้าสู่เส้นทางของการค้าประเวณีด้วยตัวของเธอเอง ทั้งๆที่ไม่มีเจตจำนง ก้านแก้วแตกต่างจากรีน ทม และพาโลตรงที่เธอเป็นผู้มีความรู้และมีหน้าที่การงานที่พอจะเลี้ยงตัวได้ แต่เธอกลับปล่อยให้ความอยากได้ออกมีเงินกินพอนำพาตัวเธอเข้าสู่เส้นทางของการค้าประเวณีจนกระทั่งกลายเป็นหาญนะของชีวิตในที่สุด ตั้งแต่ก้านแก้วเริ่มต้นการค้าประเวณีเธอก็ถูกนายหน้ากนวยผลประโยชน์จากแรงงานของเธอมาโดยตลอดแม้เธอจะยอมรับได้ก็ตาม ก้านแก้วถูกเอาเปรียบต่างกานานาเมื่อคบกับ โชน นาคา ชายหนุ่มลูกนักธุรกิจชื่อดังที่เธอหวังจะใช้เขาเป็นบันไดไต่เต้าไปสู่สิ่งที่เธอมุ่งหวัง เธอต้องทนทุกข์ทรมาณอย่างหนักจากการถูก *เขี้ยว คัทสัน* นายหน้าในธุรกิจบริการทางเพศ หรือที่เรียกกันว่า “แมงดา” บังคับให้ขายบริการตามความต้องการของเขา หรือกระทั่งความหวังสุดท้ายของเธอคือ *เอียน จาโคบี* ก็ยังคงเป็นผู้ที่ตัดดวงผลประโยชน์จากการขายบริการทางเพศของเธอ

กรณีของก้านแก้วแสดงให้เห็นถึงความอยุติธรรมที่โสเภณีได้รับอย่างชัดเจน โดยที่เธอไม่อาจเรียกร้องสิ่งใดได้เลย หาญนะในชีวิตของก้านแก้วมีความต่ำทรามของการมุ่งหวังผลประโยชน์จากแรงงานบริการทางเพศของเธอเป็นเครื่องประกอบขึ้น

เห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (ก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในขอบเขตของการวิจัย) นักเขียนสตรีทั้งสามท่านต่างก็เรียกร้องความยุติธรรมให้กับโสเภณีมาโดยตลอด แต่การเรียกร้องนั้นก็ยังไม่อาจส่งผลอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก

ภาพชีวิตของพวกเธอสามารถสะท้อนให้เห็นความอยุติธรรมที่โสเภณีได้รับจากสังคม โสเภณีทุกคนล้วนแล้วแต่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเอง ทุกคนอยากมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง เพียงแต่พวกเธอหลายๆคนกลับไม่มีทางเลือก การประณามโสเภณีว่าเป็นคนเลวนั้นดูจะเป็นทัศนคติที่ขาดความเป็นธรรมไป ทั้งๆที่แท้จริงแล้วพวกเธอเหล่านั้นต่างก็เป็นมนุษย์ผู้มีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะได้รับโอกาสทำเทียมกับมนุษย์ทุกคน

3. ความหวังในชีวิตของโสเภณี

นิตยา ระวังพาล และ เสาวภา พรสิริพงษ์ (2539 : 132-133) ได้ศึกษาชีวิตของหญิงขายบริการทางเพศ ในประเด็นทัศนคติต่ออาชีพขายบริการของโสเภณีไว้ว่า ผู้หญิงที่มาขายบริการทางเพศส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีความยากจนในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ พวกเธอจำต้องตัดสินใจเข้าสู่เส้นทางของการขายบริการทางเพศเพราะความต้องการในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว ทั้งนี้เพราะมีตัวอย่างจากหญิงสาวที่ประสบ

ความสำเร็จในอาชีพนี้และความคิดที่ว่างานประเภทนี้ให้รายได้ดีในระยะเวลาอันสั้นเป็นงาน
 บริสุทธิ์ไม่โกงใคร การให้ความสำคัญกับทัศนคติในเชิงลบของสังคมที่มีต่อโสเภณีกลายเป็น
 เรื่องด้อยลงไปเมื่อเทียบกับปัญหาปากท้อง อย่างไรก็ตามในส่วนลึกของจิตใจพวกเธอรู้สึก
 เป็นเวรกรรมที่ต้องมาประกอบอาชีพนี้ รู้สึกเจ็บปวด ที่พวกเธอต้องถูกบีบคั้นจากเจ้าของ
 สำนัก แมงดา ลูกค้า หรือแม้แต่ผู้รักษากฎหมาย แน่นนอนพวกเธอต้องการความรักจากใคร
 สักคนหนึ่งที่รักเธอด้วยความจริงใจและพร้อมจะให้อภัยกับความโชคร้ายแห่งชะตากรรมที่
 เธอได้รับมา

ด้วยเหตุนี้ความสุขในชีวิตของโสเภณีอาจแยกได้เป็น 2 ประเด็นหลักๆ นั่นคือ
 ความต้องการที่จะให้ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น และความต้องการการยอมรับจาก
 ผู้ชายสักคนที่ไม่รังเกียจชีวิตแต่हनหลังของเธอ

ริน เริ่มต้นการเป็นโสเภณีด้วยการถูกล่อลวงให้มาขายบริการทางเพศ ประเด็น
 ของการยกระดับชีวิตจึงตัดไป ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสุขในชีวิตของรินมากที่สุดนั่นคือ
 รินต้องการความรักจากคนที่จริงใจกับรินอย่างแท้จริง ความหวังหนึ่งเดียวในชีวิตของริน
 ตั้งแต่ได้พบรักกับวิทย์นั่นคือ ความมุ่งมั่นในการสร้างครอบครัวกับเขา และเขาเองก็ต้องการ
 เช่นนั้น แต่สิ่งที่ทั้งสองตั้งความหวังไว้ก็ไม่อาจเป็นจริงได้เมื่อทั้งสองไม่อาจต้านทานคำนิยาม
 ของสังคมซึ่งรังเกียจโสเภณี วิทย์จากไปพร้อมกับการทิ้งความหวังทั้งหมดแตกต่างกับรินที่
 ไม่เคยทิ้งความหวังนั้น ความสุขในชีวิตประจำวันของรินคือความพยายามในการเลี้ยงดูลูก
 ผู้เป็นเสมือนตัวแทนของวิทย์อย่างดีที่สุดแม้จะต้องลำบากยากแค้นเพียงใด ด้วยความหวังว่า
 วันหนึ่งวิทย์จะกลับมารับลูกไป

“รินน้ำตาไหลพรากเมื่อเห็นหน้าลูกถนัด ร่างกายแบบบาง
 ขาวสะอาด ใบหน้าเกลี้ยง ดวงตาอันดำลึบซึ้งนัยน์มองดูแม่อย่าง
 สงสัย จากกันไปสี่ปีกว่าเท่านั้นกลับมาเห็นลูกอ่อนแอแน่นงน้อยถึง
 เพียงนี้... ทูนหัวของแม่เอ๋ย หน้าตาคิ้วคาง ทั้งใบหน้าเหมือนพ่ออะไร
 อย่างนี้ จับผมอันบางละเอียดอ่อนตลอดจนมือตามเนื้อตามตัวนุ่มน่ม
 ไปเสียจนทั่ว คลำดูที่หน้าอกลูกของแข็งค่อยๆดึงเอาขึ้นมาพิศดูแล้ว
 หวนนึกถึงวิทย์ ถ้าเขาได้รู้ว่าเลือดของเขานำเอ็นดูถึงเพียงนี้เขาจะมี
 ความรู้สึกอย่างไร?” (222-223) หรือดูเหมือนว่าชีวิตของหล่อนจะอยู่
 ไปเพื่อจะดูความหวังครั้งสุดท้ายคือ หวังที่จะได้เห็นหน้าวิทย์เพื่อฝาก
 ฝังลูกน้อยเท่านั้น”(239)

ก. สุรางคนางค์ถ่ายทอดบรรยากาศของความสุขใจท่ามกลางความยากลำบากได้อย่างดี ภาพของแม่ผู้เหนื่อยยากจากการตระเวนขายบริการทางเพศที่ได้มาเห็นหน้าลูกน้อยผู้เป็นตัวแทนจากรักเสมือนเป็นน้ำทิพย์ที่ทำให้มีแรงกายและแรงใจในการต่อสู้กับอุปสรรคต่อไป หรือภาพของผู้หญิงคนหนึ่งแม่จะต้องพลีร่างกายให้กับชายมากมายเพื่อแลกกับเงินในการยังชีพตัวเองและลูกน้อย แต่ความรักนั้นกลับมั่นคงอยู่กับชายผู้เป็นที่รักเพียงคนเดียวด้วยความหวังว่าสักวันเขาจะกลับมา ภาพเหล่านี้เป็นภาพของความสุขที่สะท้อนจากชีวิตที่แสนยากเข็ญของรินตามทัศนยะของผู้แต่งที่มีต่อโสเภณี

ทม เป็นตัวละครโสเภณีที่มีสาเหตุของการเข้าสู่ธุรกิจเพศพาณิชย์แตกต่างกับริน ทมจำต้องตัดสินใจขายบริการทางเพศเพราะต้องการนำเงินไปเป็นค่ารักษาพยาบาลแม่ที่กำลังป่วยหนัก และเมื่อแม่ของทมเสียชีวิตทมก็ตัดสินใจเข้าสู่ธุรกิจการค้าบริการทางเพศอย่างจริงจัง เพราะต้องนำเงินไปใช้หนี้ที่ยืมมาใช้ในงานศพแม่ เงินส่วนใหญ่ของทมที่ได้มาจากการขายบริการถูกส่งไปให้พ่อและพี่สาวเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ความสุขในชีวิตของทมจึงเป็นเรื่องของความมุ่งหวังที่จะให้ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น

...ฉันไม่ได้ให้พ่ออยู่อย่างอนาถา แต่ให้อยู่ขนาดวันละ
16 บาททีเดียว!... ถึงกระนั้นก็ต้องนอนเตียงเรียงเป็นแถวแบบเดิม
หากแต่ได้รับ ความเอาใจใส่ดีขึ้น...หลังจากพ่อได้รับการทำความ
สะอาดเนื้อตัวเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วก็ดูพ่อสดใสขึ้น...ถึงพ่อจะต้องนอน
โรงพยาบาล แต่ก็คงมีความสุขดีกว่าอยู่ที่บ้าน ฉันเองก็สบายใจ
ไม่น้อย (209)

แต่สิ่งหนึ่งที่ทมต้องการซึ่งไม่แตกต่างไปจากรินและก๊องก็ไม่แตกต่างจากผู้หญิงทั่วไปนั่นคือ ทมต้องการความรักจากใครสักคนที่รักทมด้วยความจริงใจ

ชีวิตของพวกเราเป็นชีวิตที่ขาด ‘ความรัก’ มีแต่ความใคร่จัน
ชินชา เราแยกงานของเราแบบเดียวกับที่ผู้หญิงอื่นๆเห็นว่า งานที่
กระทรวงกับงานที่บ้านเป็นคนละส่วนสัก แต่ผู้หญิงอื่นๆ โชคดีกว่า
เราที่เธอมีบ้าน มีสามี มีลูก คอยอยู่เบื้องหลัง ด้วยเหตุนี้พวกเราจึงมัก

ไขว่คว้าหาสิ่งที่ขาดอยู่นี้เสมอ อาจจะเป็นเพราะเราก็มียังมีสัญชาตญาณ
ของความเป็นแม่อยู่บ้างกระมัง... (287)

ทมมีโอกาสรู้จักความรักสี่ครั้ง ครั้งแรกเป็นความรักอย่างไร้เดียงสาซึ่งปราศจากสติยั้งคิด
และทำให้ทมได้ซาบซึ้งถึงความเจ็บปวดจากการถูกหลอกลวงโดยชายที่ชื่อว่า *ซาอูซัย* ครั้งที่
สองเป็นความรักระหว่างคนสองคนที่เห็นอกเห็นใจกันแต่ก็ต้องมีอุปสรรคเมื่อ *กรรม* คนที่
ทมรักและรักทมด้วยชีวิตต้องมาตายจากไป ครั้งที่สามเป็นความรักที่ทมจำต้องปฏิเสธเพราะ
ความหวังดีที่มีต่อ *อุภัย* เพื่อนรักในยามยาก แม้ว่าเขาจะรักทมมากเพียงใดก็ตาม ครั้งสุดท้าย
เป็นความรักที่เป็นบทสรุปของชีวิต (ในเรื่อง) ทมได้เรียนรู้และตัดสินใจเริ่มต้นชีวิตใหม่กับ
คณิต เป็นชีวิตใหม่ที่ก้าวออกจากเส้นทางของการขายบริการทางเพศ และเป็นความต้องการที่
ทมรอคอยมานานแสนนาน และนั่นคือความสุขอย่างหนึ่งในชีวิตของทมที่มีคล้ายๆกับ *ริน*
ตัวละครที่เป็นโสเภณีเช่นเดียวกัน

ทมเป็นตัวละครที่ทมยินดีสร้างขึ้นเพื่อต้องการบอกสังคมว่า “...แม้โสเภณีจะ
ถูกคิดตราว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่มีควมสาว พรหมจรรย์ไม่ใช่สิ่งสำคัญในชีวิตของโสเภณี
แต่โสเภณีอย่างทมในรอยมลทิน เป็นโสเภณีดีมีสติปัญญา เรียกร้องความเป็นเพศหญิงซึ่งมีจิต
มีใจ “ไม่ใจวัดดู” (ภัทรพร หงษ์ทอง, 2538:62) แสดงให้เห็นถึงความฉลาดเฉลียวในการแก้ไขปัญหา
เฉพาะหน้าได้อย่างยอดเยี่ยมของทม เป็นการลบคำสบประมาทของสังคมที่มีต่อโสเภณี
ว่าเป็น “คนโง่” ทมใช้ความรอบคอบของเธอในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับตนเองและ
ครอบครัว บุคคลที่สำคัญที่สุดที่ทมคิดว่าเธอต้องดูแลให้ดีที่สุดคือ พ่อ ดังนั้นความหวังของ
ทมคือการทำให้พ่อมีความสุข เธอจึงทำอย่างเต็มกำลังความสามารถ และในฐานะที่ทมเป็น
มนุษย์คนหนึ่ง ทมยินดีที่ไม่ลืมที่จะสร้างให้ทมเป็นผู้หนึ่งที่ต้องการความรักซึ่งเป็นประเด็น
ของความสุขที่ทมมี

ชีวิตของพาโลก็เช่นกัน พาโลหนีออกจากบ้านด้วยอารมณ์ชั่ววูบจนกลายเป็น
สาเหตุของการที่ต้องเลี้ยงชีพด้วยการขายบริการทางเพศในรูปแบบของ “การเลี้ยงดูปู่เฒ่า”
มีผู้ชายมากหน้าหลายตาเข้ามาในชีวิตของเธอ และทุกๆคนล้วนต้องการมีความสัมพันธ์กับ
เธอโดยใช้เงินตราเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน พาโลตั้งครรภ์ถึงสี่ครั้งและทุกครั้งก็จบลงด้วยการ
ทำแท้ง ครั้งสุดท้ายคือการตั้งครรภ์กับ *เนตร* ชายคนหนึ่งเข้ามาในชีวิตเธอโดยมีจุดประสงค์
เหมือนๆกับชายทั่วไป ในใจของพาโลตอนนั้นมีแต่ความผิดหวังและเบื่อหน่ายกับการใช้ชีวิต
เช่นนั้น เธอจึงตั้งใจว่าจากนี้ไปเธอจะหางานทำและมุ่งมั่นกับการทำงานเพื่อยกระดับชีวิตและ
เพื่อลบล้างทัศนคติของสังคมที่ประณามว่าเป็นผู้หญิงขายตัว

หล่อนอยากรู้เหมือนกันว่าความอดกลั้นข่มใจของตัวเองจะ
ยืนยาวไปได้สักแค่ไหน จะลองสู้กับอุปสรรคทางใจคู่สักพัก
เพื่อความหวังในอนาคต ซึ่งแม้หล่อนจะยังไม่รู้เลยว่ามันจะเรื่องรอง
เพียงใด แต่พาลีก็ตั้งใจเด็ดเดี่ยวแล้วว่า จะลอง คงไม่น่าท้อแท้
สักเท่าไรหรอก ในเมื่อเป็นการลองไปสู่ความดีหรือมิฉะนั้นก็อนาคตที่
ดีกว่า (236)

และที่สำคัญคือพาลีต้องการความรักจากใครสักคนหนึ่งที่พร้อมจะให้อภัยในความผิดพลาด
ของชีวิต แล้วพาลีก็ได้พบกับ *นครินทร์* ผู้ให้โอกาสและมอบความรักให้กับพาลีด้วยความ
จริงใจ ทั้งคู่ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆมาด้วยกันจนกระทั่งประสบความสำเร็จ ดังนั้นความสุขใน
ชีวิตของพาลีก็คือ การมีชีวิตที่มีคุณค่าเคียงข้างกับคนที่เป็นที่รัก “ขอบคุณคุณนครินทร์ที่ให้
เกียรติพาลีเป็นภรรยาคุณ...พาลีขอสาบานว่าจะเป็เมียและแม่ที่ดีที่สุดของคุณ”(786)

ภรรยา อโศกสิน สร้างภูมิหลังของพาลีให้ต้องเป็นผู้ที่ต้องเผชิญกับการ
ขาดแคลนความรัก พาลีจึงต้องการความรักมาโดยตลอดแต่ทุกๆครั้งเธอก็พบกับความ
ผิดหวัง จนกระทั่งเมื่อเธอได้พบกับนครินทร์ผู้มีความรักแท้จริงพร้อมจะอภัยและให้โอกาส
ในการมีชีวิตใหม่ พาลีจึงตั้งใจมั่นที่จะเป็นคนดีและพร้อมจะเปลี่ยนแปลงชีวิตตัวเอง
นครินทร์จึงเป็นส่วนเติมเต็มในชีวิตของพาลีและเป็นความสุขของชีวิตที่พาลีรอคอย

ก้านแก้วก็เช่นกัน แม้ชีวิตของก้านแก้วจะดำเนินไปในเชิงลบโดยตลอด ทั้งนี้
เพราะก้านแก้วปล่อยให้ความอยากได้อะไรก็มีจนเกินขอบเขตของเธอครอบงำการดำเนินชีวิต
จนนำพาสู่ทางแห่งความตกต่ำ แต่เมื่อพิจารณาชีวิตของก้านแก้วให้ถี่ถ้วนก็จะพบว่า
แท้จริงแล้วก้านแก้วก็เป็นผู้หญิงตัวเล็กๆในสังคมที่ต้องการความรักความอบอุ่น แต่เพราะ
ลุ่มหลงกับรสนิยมอันฟุ้งเฟ้อของสังคมทำให้เธอต้องการมีคนที่เพียบพร้อมโดยเฉพาะ
ฐานะทางเศรษฐกิจ ดังเห็นได้จากกรณีของ *กฤษกร* และ *อาวุธ* ที่มีความรักให้กับก้านแก้ว
ด้วยความจริงใจแต่ก็มีข้อด้อยตรงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี แตกต่างกับคนที่เธอ
ตั้งความหวังไว้มากที่สุดคือ *โชน นาคา*

ก้าวอย่างขำขันกรุ่นอยู่ในสมองหล่อน เขาเป็นเหยื่อชิ้นใหญ่
ที่ควรจะโอซารสอย่างยิ่งในช่วงชีวิตเล็กๆ ชีวิตแห่งการเกิดมาเป็น
คนหนึ่งซึ่งไม่มีใครรู้จัก เกิดมาเพื่อต่อสู้แบบหน้าดำคร่ำเครียด

บางครั้งบางคราวถึงกับหักโหมเพื่อการก้าวขึ้นบันไดที่สูงกว่า
 ราบเรียบกว่าเส้นทางเก่าๆ ที่แสนจะตกต่ำขรุขระ บันไดที่สูงและ
 ราบเรียบคือผู้ชายสักคนที่พร้อมจะจุคหล่อน ไปยืนอยู่บนนั้นกับเขา
 หล่อนคิดเสมอว่าวันใดที่หล่อนมีโอกาสนั้นไปยืนอยู่บนที่สูง วันนั้น
 หล่อนจะชำระล้างคราบสกปรกเก่าๆ ให้หมดสิ้นหมองมัว (336)

แต่แล้วทุกอย่างก็ไม่เป็นอย่างที่คิดเมื่อ โชน ไม่ได้เป็นไปอย่างที่เธอต้องการ
 ต่อมาเมื่อก้านแก้วหนีไปต่างประเทศด้วยความหวังว่าเธอจะมีชีวิตที่ดีขึ้นเมื่อเธอได้พบกับ
เอียน จาโคบี “อีกประเดี๋ยว หล่อนก็จะได้พบเขาแล้ว...เอียน จาโคบี หนุ่มนัยน์ตาฟ้า ผมสี
 ทอง...ถ้าเขาเอ่ยปากขอแต่งงาน หล่อนจะไปจดทะเบียนกับเขาทันที จะตั้งหลักแหล่งลงเสา
 ชีวิตร่วมกับเขา ณ ที่นี้...หากไม่รวยขึ้นมาเมื่อไหร่ ก็จะไม่มีวันกลับไปพบเห็นผู้คนที่
 กรุงเทพฯอีกเลย” (805) แต่ทุกอย่างก็ไม่เป็นไปตามที่หวัง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าก้านแก้วก็เป็น
 ตัวอย่างของโสเภณีคนหนึ่งที่ต้องการความรักเหมือนกับ รีน ทม และพาไล

แม้ก้านแก้วจะเป็นตัวละครที่กฤษฎา อโศกสิน สร้างให้เป็นผู้ที่ถูกครอบงำ
 โดยความคิดแบบวัตถุนิยมจนดูเหมือนว่าเธอต้องการใครก็ได้ที่ทำให้เธอสามารถบรรลุ
 วัตถุประสงค์ตามที่สนะดังกล่าว แต่แท้จริงแล้วก้านแก้วก็ไม่ได้มีความแตกต่างจากคนทั่วไป
 ในประเด็นของการต้องการความรักซึ่งเป็นความสุขของชีวิต เพียงแต่ความรักของเธอถูก
 สร้างขึ้นโดยมีองค์ประกอบของวัตถุนิยมเข้ามาเกี่ยวข้องจนบังคับสติปัญญาที่ควรจะเลือก
 ความรักแท้มากกว่าความรักที่ประกอบด้วยเงินตรา

กล่าวโดยสรุป ชีวิตของโสเภณีซึ่งสังคมตีตราพวกเธอว่าเป็นด้านมืดของความ
 เป็นหญิงและจัดพวกเธอออกจากผู้หญิงทั่วไปนั้น ก็มีความต้องการความรักที่นำมาซึ่ง
 ความสุขในชีวิตเช่นเดียวกับผู้อื่นเช่นกัน แต่ด้วยรอมลทินที่ติดตัวพวกเธอ นั้น ทำให้พวกเธอ
 ต้องการ ใครสักคนหนึ่งที่รักเธออย่างแท้จริง นั่นหมายถึงการยอมรับในอดีตอันแสนปวดร้าว
 จากการขายบริการทางเพศของพวกเธอ ส่วนความสุขในการมุ่งหวังให้ตนเองและครอบครัวมี
 คุณภาพชีวิตที่ดีนั้น เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาโดยอาศัยปัจจัยเบื้องหลังที่ผลักดันให้ต้องขาย
 บริการทางเพศประกอบ

4. ความมั่งคั่งแห่งจิตใจในสถานภาพที่สังคมประณาม

ทัศนะประการหนึ่งที่สะท้อนออกมาจากชีวิตของตัวละครเอกที่เป็นโสเภณีใน
 งานวิจัยชิ้นนี้ และดูจะเป็นทัศนะที่ผู้แต่งทั้งสามท่านมีในทิศทางเดียวกันนั่นคือ การเป็น

โศภณีไม่ใช่ตัวกำหนดว่าใครจะดีหรือชั่ว ผู้แต่งพยายามเรียกร้องให้สังคมเห็นว่า ภายในร่างกายที่สังคมประณามว่าชั่ว ยังคงมีความดีอันเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ และอาจจะมากกว่าผู้หญิงทั่วไปในสังคมที่ได้รับการยกย่องเสียอีก

หญิงคนชั่ว ได้สะท้อนทัศนะในประเด็นดังกล่าวได้อย่างชัดเจน รื่นและสมรเป็นผู้หญิงที่ถูกสังคมตีตราว่าเป็นหญิงคนชั่ว แต่พฤติกรรมของรื่นและสมรกลับกลายเป็นความตรงกันข้ามกับมุมมองของสังคมที่ประณามพวกเธอต่ำเกินไป ความดีของรื่นปรากฏอยู่ในแทบทุกความคิดและพฤติกรรมของเธอที่ผู้แต่งถ่ายทอดออกมา ตั้งแต่การเจียมตนว่าเป็นหญิงคนชั่ว ไม่อยากให้อาชีพคนรักของเธอต้องมาเสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติยศ การเลี้ยงดูลูกน้อยซึ่งเป็นตัวแทนของความรักอย่างยากลำบากโดยไม่เคยปรึกษากับใคร หรือแม้กระทั่งลมหายใจสุดท้ายที่รื่นก็ยังยกย่องความดีของเธอไว้อย่างแข็งแกร่ง ดังที่ผู้แต่งพรรณนาไว้ว่า

รื่นกัดฟันทนกระเถิบมาจนใกล้ช่องม่านผ้าดอกแดงที่ขึง
กั้นไว้กลางห้อง แต่กลับพบบลั่ยลงอีกเพราะหมดแรง แล้วยืนกาย
ลุกขึ้นยืน มือซึ่งมีแต่หนังหุ้มกระดูกเอื้อมเกี่ยวผ้าม่านดอกไว้แน่น
เฟ่งสายตาอันพร่ามัวออกไปดูวิทย์ เห็นเขาถนัดดา ยอดชีวิตของรื่น...
คุณมาหารื่นด้วยความสงสาร มือที่เหนียวมันกำแน่นรั้งเข้าหาตัว
รื่นยิ้มทั้งน้ำตา ยิ้มอย่างแสนสุข และเมื่อเห็นวิทย์ขยับตัวออกจะเดิน
กลับ มือที่ดึงรั้งเหนียวมันไว้ก็ ค่อยคลายออกทีละน้อย ปล่อยให้
เลื่อนตกลงมาตามตัว ใบหน้าอันขาวซีดแต่มีรอยยิ้มอย่างสุขใจ
ค่อยก้มพับอ่อนระทวยลงกับชายม่าน...เสียงขามข้าวต้มหล่นจาก
มือแม่เผือดดังสนั่น แผลมและสะเก็ดของจับใจ เป็นสัญญาณแห่ง
ความเศร้า เป็นสัญญาณซึ่งบอกให้รู้ว่าดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ
หญิงซึ่งโลกต้อนรับความดีของหล่อนด้วยความอยุติธรรม ได้หลุด
ลอยพ้นไปจากร่างที่น่าสงสารนั้นแล้ว ไม่มีอะไรที่เหลืออยู่นอกจาก
กังวานแห่งเสียงกระซิบอย่างแผ่วเบาว่า อ้า...ความชั่วที่เลี้ยงความดี”
(295-296)

ฉากสุดท้ายของชีวิตรื่นจบลงด้วยความตาย แต่เบื้องหลังของความตายนั้นได้สะท้อนคุณค่าของความเป็นมนุษย์จากชีวิตของโศภณี ชีวิตที่สังคมมองว่าเป็นสิ่งตรงข้ามกับความดีอย่างสิ้นเชิง ชีวิตของสมรก็เช่นกัน สมรเข้าสู่ธุรกิจเพศพาณิชย์ด้วยความจำเป็นทั้งนี้เพราะสามีของ

สมรรถิถคูกส่งผลให้เศรษฐิกิจภายในครอบครัวฝืดเคืองอย่างหนัก ดังคำกล่าวของสมรตอนที่พูดปลอบใจรินว่า

ฉันเสียอีกมีทุกข์ร้อนมากกว่าแม่หวานเป็นไหนๆ แม่หวานคงคิดว่าฉันชอบอยู่ที่นี้ ชอบทำตัวเป็นหญิงชั่วย่างนี้หรือ? เปล่าเลย ความจำเป็นบังคับให้ฉันต้องมีชีวิตอยู่อย่างนี้ ฉันเป็นคนมีลูกมีพ่อแม่แล้ว พ่อของฉันอยู่ในคุก ฉันไม่มีทางทำมาหากินอะไรเลย ที่จะหาเงินมาซื้อข้าวของไปเยี่ยมเยียนเขา แรกๆก็พอจะมีบ้าง แต่นานไปก็หมดลงทุกที ลูกเต้าพลอยอดแค้นอดแค้น แม่หวานคิดดูพ่ออยู่ด้วยกันแท้ๆ ก็จากไป ลูกในไส้ตาต่างๆก็ต้องเอาไปขายเพื่อเอาเงินซื้อของไปส่งเสียพ่อ ในที่สุดตัวก็ต้องมาเป็นคนอย่างนี้ ไม่เช่นนั้นก็ไม่มีทางอื่นที่จะเอาชีวิตรอดไว้ดูหน้าลูกหน้าพ่อต่อไปอีก โธ่แม่หวานนา ใครเขาไม่รู้ก็ดูถูกดูแคลน บางทีทำทำรังเกียจสะอิดสะเอียน เมื่อพวกเราเดินเกลียดเข้าไปใกล้ จะรู้หรือเปล่าว่า เราไม่ได้ชอบนักหรืออกที่จะเป็นอย่างนี้ (68)

แม้รินกับสมรจะไม่ได้มีความผูกพันกันทางสายเลือด แต่ความเห็นอกเห็นใจของคนที่ผ่านมาความยากลำบากมาคล้ายๆกัน ทำให้เกิดความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง ทุกครั้งที่รินลำบากสมรก็จะเป็นผู้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือจนกระทั่งสมรเสียชีวิต รินคิดเสมอว่าสมรเป็นเสมือนแม่ของตัวเอง

ฉันต้องกลับไปสู่ความชั่วช้าสามัญที่แสนจะรังเกียจขยะแขยงอีก เพราะฉันทนไม่ได้ที่จะเห็นพี่ลำบาก พี่ดีต่อฉันเหลือเกิน ดีจนฉันคล้ายกับแม่บังเกิดเกล้า แม่จริงๆ แม่ที่คอยเอาใจใส่ระวังรักษาไม่ต้องให้ลูกได้รับความเดือดร้อน ตั้งแต่บ้านป่าตาดพี่ก็ช่วยเหลือวิ่งเต้นให้ฉันได้มีความสุขสบาย แนะนำให้หนีไปอยู่ที่บ้านคุณหลวง แล้วก็ที่บ้านนางเกษร พี่มิได้ทอดทิ้งฉัน โอบอุ้มจนเจ้าให้มีที่อยู่ทั้งแม่ลูกให้มีกินมีใช้ เมื่อพี่มาจับลงจนเราเกือบจะไม่มีข้าวกิน ไม่มียารักษาฉัน ฉันจะมองคู่มือผู้มีพระเดชพระคุณล้นเหลือได้รับความทุกข์ ได้รับการดูแลหมั่นดูแลเช่นนั้นไม่ได้... (148)

ความปรารถนาดีที่ร้อนและสมรมีต่อกันนั้นเป็นน้ำใจอันยิ่งใหญ่ของคนในอาชีพที่สังคมมองว่า เลวทรามต่ำช้า เป็นความดีที่สังคมมองว่าไม่อาจมีอยู่ได้ในคนที่เป็ โสเภณี ดังที่ผู้แต่ง พรรณนาความรู้สึกของหญิงคนชั่วทั้งคู่ที่มีต่อกันว่า

สายตาทั้งสองคู่ที่จ้องจับกันนั้น แม้ว่าเป็นสายตาของผู้ที่ไม่
บริสุทธิ์กายมาแล้วก็ตาม แต่ภายในแววตาที่จ้องซึ่งจันแทบจะหยั่ง
หัวใจกันได้ บริสุทธิ์และเต็ม ไปด้วยความมั่นคงแท้จริง แสดงถึงการ
ตกลงที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกันต่อไปภายหน้า (123)

ความดีงามของจิตใจของร้อนกับสมร เป็นการสะท้อนคุณค่าของความเป็น
มนุษย์ที่แม้จะเป็นโสเภณีอาชีพที่สังคมประณาม แต่จิตใจของพวกเขากลับงดงามยิ่งกว่า
ผู้หญิงบางคนที่สังคมยกย่องเชิดชู เป็นการแสดงทัศนะของผู้แต่งที่ตัดสินผู้ประกอบการอาชีพ
โสเภณีโดยยึดเอาความดีงามภายในจิตใจเป็นที่ตั้ง ดังที่ปรากฏในคำนำของการพิมพ์ครั้งแรก
(พ.ศ.2480) ว่า “หญิงชั้นสูงอาจมีจิตใจต่ำ เช่นเดียวกับหญิงชั้นต่ำมีจิตใจสูง ความชั่วร้ายยังไม่มี
ผู้รู้เห็นก็ยังคงเป็นความดี แต่ในโลกนี้จะมีสักกี่คนเล่าที่เชื่อว่า ความดี นั้นย่อมมีอยู่แม้ในหมู่
ของหญิงที่ได้ชื่อว่า โสเภณี ” (2480:คำนำ)

ทมและแสงโสมตัวละครที่เป็นโสเภณีจาก รอยมลทิน ก็เป็นตัวละครที่
สามารถสะท้อนทัศนะดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ทมเริ่มต้นการเป็นโสเภณีเพราะต้องการนำเงิน
ไปเป็น ค่ารักษาพยาบาลแม่ เป็นการละทิ้งศักดิ์ศรีของความเป็นหญิงด้วยความจำยอมเพราะ
เป็นหนทางเดียวที่สามารถหาเงินได้มากภายในระยะเวลาสั้น ต่อมาทมจำต้องตัดสินใจเข้าเป็น
โสเภณีประจำสำนักเพราะความจำเป็นในการหาเงินไปทำศพแม่ ทมยอมที่จะให้สังคม
ประณามเธอว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีเพื่อแสดงความกตัญญูต่อกเวที่ต่อแม่ผู้มีพระคุณของเธอ ต่อมา
เมื่อพ่อล้มป่วย ทมเป็นผู้เดียวที่รับภาระในการหาค่ารักษาพยาบาลพร้อมทั้งจัดแจงเรื่องที่พัก
อาศัยให้กับพ่อเป็นอย่างดี แม้ทมจะต้องทำงานหนักเพิ่มขึ้นแต่ทมก็ไม่เคยท้อเพราะระลึกอยู่
เสมอว่า การที่ได้เห็นความสุขของพ่อย่อมเป็นความสุขสูงสุดของตัวเธอแม่จะต้องแลกมาด้วย
ความเหนื่อยยากเพียงใดก็ตาม นอกจากความกตัญญูต่อกเวที่ต่อพ่อแม่แล้ว ทมยังเป็นผู้มีความ
กตัญญูต่อกเวที่ต่อ “องค์กร” ที่ช่วยเหลือเธอในยามไร้ที่พึ่งพิง แม้กระทั่งเมื่อองค์กรล่มสลาย
ทมก็ยังคงให้ความช่วยเหลือลูกสาวของ “นาย” ด้วยความเต็มใจเพราะเชื่อเสมอว่า “นาย” คือ
ผู้มีพระคุณ นอกจากนี้ยังมีคุณเภาที่ทมพยายามช่วยเหลืออยู่เสมอ เพราะทมระลึกอยู่เสมอว่า

คุณเกาคือผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้เธอและทำให้เธอเป็นผู้รู้เท่าทันผู้อื่น แสงโสมเป็นอีกคนหนึ่งที่มีพระคุณกับทมอย่างยิ่ง ทมไม่เคยทอดทิ้งแสงโสมเลยทั้งในยามทุกข์และยามสุข อันเป็นการบ่งบอกถึงความกตัญญูรู้คุณที่ทมมีต่อเพื่อนโสเภณีคนนี้ได้เป็นอย่างดี

ความกตัญญูกตเวทีของทมเป็นเครื่องยืนยันความมั่งคั่งของจิตใจภายใน ร่างกายที่สังคมประณาม ความดีของทมถูกแสดงผ่านความคิดและพฤติกรรมของเธอโดยตลอด ทมยินดีสร้างทมให้เป็นตัวละครที่มีกระบวนการทางความคิดที่รอบคอบ การแก้ปัญหาทุกครั้งของทมจะมีเหตุมีผลในการตัดสินใจเสมอ และความรอบคอบเหล่านี้เองที่เป็นส่วนผลักดันให้ทมเป็นผู้คิดดีทำดี และสามารถนำความดีนั้นมาสร้างคุณภาพให้แก่ชีวิต

ส่วนแสงโสมเพื่อนคู่ทุกข์คู่ยากของทม ก็เป็นตัวละครโสเภณีอีกตัวหนึ่งที่สามารถสะท้อนทัศนะในด้านความมั่งคั่งของจิตใจได้เป็นอย่างดี ทุกๆครั้งที่ทมพบความลำบากแสงโสมจะเป็นผู้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเสมอ ดังเช่นตอนที่ทมต้องกู้ยืมเงินของยายสนเพื่อใช้ในการทำศพแม่ โดยมีข้อตกลงว่าจะต้องมาเป็นโสเภณีประจำสำนักของยายสน แสงโสมก็ยินดีที่จะเข้าสังกัดของยายสนร่วมกับทมเพื่อชดใช้หนี้สินดังกล่าว

แม้แสงโสมจะไม่ได้เป็นพี่น้องทางสายเลือดกับทม แต่ความผูกพันของแสงโสมกับทมกลับเหนียวแน่นยิ่งกว่าความผูกพันกันทางสายเลือดเสียอีก แสงโสมเป็นทั้งผู้ให้ความช่วยเหลือ ผู้ให้ข้อคิดในการใช้ชีวิตและเป็นผู้ให้กำลังใจในยามขาดแคลน ดังที่ผู้แต่งบรรยายความรู้สึกของทมว่า “นี่คือคนอย่างพี่แสงโสม คอยห่วงใย อาหารคนอื่นอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ได้คิดถึงตัวเองสักนิดเดียว พี่แสงโสมอยู่กับฉันมานาน จนเกิดความลึกซึ้งระหว่างเราอย่างแนบแน่น” (135) น้ำใจของแสงโสมที่มีต่อทมอย่างไม่เคยขาดสายนี้เป็นน้ำใจของคนที่สังคมตราว่าเป็นคนชั่ว เป็นด้านมืดของความเป็นหญิง คำประณามเหล่านี้จะเป็นการมองข้ามความมั่งคั่งที่สะท้อนผ่านความคิดและพฤติกรรมของโสเภณีอย่างทมและแสงโสมไป

นอกจากทมและแสงโสมแล้วเพื่อนๆ โสเภณีของทมที่สำนักขององค์การที่มีคุณเกาเป็นผู้ดูแล ก็เป็นตัวละครที่สามารถถ่ายทอดความดีงามภายในจิตใจออกมาได้อย่างชัดเจน โดยผ่านทางความรู้สึกดีๆที่มีต่อทม ดังที่ทมกล่าวถึงพวกเธอเหล่านั้นว่า

การเรียนของฉันเริ่มเห็นผลจริงจัง เมื่อคุณเกาจัดการให้ฉันไปสอบเอาใบประกาศนียบัตรขั้นต้น ก่อนสอบฉันได้รับอนุญาตให้หยุดงาน สองวัน ดูเหมือนว่าใครๆที่บ้านจะพลอยหายใจเป็น สอบบไปกับฉันด้วย พี่แสงโสมนั้นหอมมากกว่าใครๆคอยย่องมาดูฉันท่อง

หนังสือแล้วก็ต้องออกไป เตียวๆก็มีหน้าอื่นๆโผล่เข้ามาแล้วก็ผลุบไปอีก ทุกคนพร้อมใจกันหาขนมส่งเสียแทบจะไม่ขาดระยะ ขณะนี้ฉันก็ยังไม่ลืมค่าของ น้ำใจ ที่ฉันเคยได้รับมาครั้งกระนั้น”
(336)

ทมตระหนักได้ดีว่าคนเหล่านี้แม้จะถูกตราหน้าจากสังคมว่า “ชั่ว” แต่พวกเขาก็ยังคงมีความงดงามของจิตใจปรากฏอยู่และอาจดีกว่าคนทั่วไปที่สังคมยกย่องเสียอีก

ความดีงามภายในจิตใจของทมและแสวงโสรวมทั้งเพื่อน โสภณีของทมเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ที่ไม่จำเป็นจะต้องปรากฏอยู่เฉพาะผู้ที่สังคมให้การยกย่อง แต่ความคิดนั้นอาจปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในหมู่คนที่สังคมประณามอย่าง โสภณีได้เช่นกัน ดังที่ ภัทรพร หงษ์ทอง กล่าวถึงทมไว้อย่างน่าสนใจว่า “...แม้โสภณีจะถูกตีตราว่าเธอเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่มีความสาวพรหมจรรย์ไม่ใช่สิ่งสำคัญ ในชีวิตของโสภณี แต่โสภณีอย่างทม ใน รอยมลทิน เป็นโสภณีดีมีสติปัญญา เรียกร้องความเป็นเพศหญิงซึ่งมีจิตมีใจ ไม่ใช่ชั่วตัว”
(2538 : 62)

พาไล ตัวละคร โสภณีจาก เลื่อมสลบลาย เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่สะท้อนทัศนะของผู้แต่งในการยกย่องความดีของคนจากความงดงามของจิตใจมากกว่าองค์ประกอบซึ่งปรากฏอยู่ภายนอก แม้พาไลจะเคยมีชีวิตที่ตกต่ำจนถึงกับยอมขายศักดิ์ศรีของความเป็นผู้หญิงเพื่อแลกกับความเป็นอยู่อย่างหรูหรา แต่เมื่อพาไลคิดได้พาไลก็สามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองมาเป็นผู้ใฝ่ดีได้ในที่สุด ดังที่ผู้แต่งบรรยายความคิดของพาไลในการต่อสู้กับความยากลำบากว่า

สำหรับคนที่เคยเลวนั้น ความดีคือความยากลำบากเหนือความยากลำบากใดๆ เท่าที่มนุษย์จะพึงรู้สึกลำบาก สำหรับคนหยาบกระด้าง ความละเอียดอ่อนกรุณาคือขวากหนามที่เขาจะไม่สามารถฝ่าฟันก้าวข้ามไปได้ และสำหรับคนที่เคยแต่เตร็ดเตร่ฟุ้งเฟ้อเช่น หล่อนการจำกัดตนเองให้อยู่ในขอบเขตคือความทุกข์ทรมาน..... หล่อนอยากรู้เหมือนกันว่า ความอดกลั้นขมใจของตัวเองจะยืนยาวไปได้สักแค่ไหน จะลองสู้กับอุปสรรคทางใจดูสักพัก เพื่อความหวังในอนาคต ซึ่งแม้หล่อนจะยังไม่รู้เลยว่ามันจะเรื่องรองเพียงใด แต่พาไล

ก็ตั้งใจเด็ดเดี่ยวแล้วว่า จะลอง คงไม่น่าท้อแท้สักเท่าไรหรอก ในเมื่อเป็นการลอง ไปสู่ความดีหรือมิฉะนั้นก็อนาคตที่ดีกว่า (236)

แม้ความดีของพาลีจะไม่ได้อะไรเป็นสิ่งที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับผู้อื่นอย่างชัดเจนเหมือนกับรินกับทมก็ตาม แต่ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่ดีก็เป็นความ ใฝ่ดีที่คนทั่วไปในสังคมไม่คาดหวังว่าจะได้เห็นจากคนที่ดำเนินชีวิตอย่างพาลี ดังเช่นบทสนทนาของนรินทร์กับพ่อของเขาที่ว่า

“ทั้งพ่อทั้งแม่ไม่ได้หวังเห็นรินทร์มาลงเอยกับผู้หญิงชนิดนี้นะรินทร์ แล้วถึงจะไม่ลงเอย แค่ลูกบอกเป็นเพื่อนกับมัน พ่อก็หวาดวิตกไปถึงไหนๆ แล้ว รินทร์เอ๊ย ลูกอุตส่าห์ข้ามน้ำข้ามทะเลไปเอา ดิกรี่เมืองนอกเมืองนา มา ได้ทุนสารพัดทุน แล้วใจคอจะมาเสวนากับ...เอาเถอะ ลูกว่ามันไม่ใช่ชีวิตแต่การใช้ชีวิตของมันนะ...สังคมของคนด้อยของมันได้ไหม”

“พ่อจะให้ผมทำยังไง” เขาคราง เพราะตามปกติบิดาเขาจะไม่เคร่งเครียดกับเรื่องใดมากมายนัก แต่หากเมื่อไหร่คุณยอดมีสีหน้าและชุ่มเสียวเช่นนี้ เมื่อนั้นเขารู้ว่า จะไม่มีคำว่ายอมสำหรับเรื่องนั้น

“พ่อครับ...ผมไม่เคยคิดไปถึงขนาดที่พ่อว่าเลยจริงๆ พ่อจะยอมฟังผมสักนิดไหมว่า ผมมีเหตุผลอะไรที่คบกับเขา พาลีอยากจะทำกลับเนื้อกลับตัวครับ พ่อ ผมคิดว่า...ถ้ากลับได้ก็คงจะดีมาก”

“รินทร์...เรานี้อ่อนหัดเหลือเกินเลยนะ ทำอะไรแต่ตำราซะแล้วซิริินทร์ เชื่อมันเถอะ รู้หรือเปล่าว่าผู้หญิงพวกนั้นมันเล่าอะไรก็ได้ ได้ทั้งนั้น โททก พกลมปั่นน้ำเป็นตัว ผู้ชายดีๆ เป็นเหยื่อพวกมันมาเสียนักละ โธ่...ลูกเอ๊ย ทำไมเราถึงได้โง่งขนาดนี้”

“เขาเป็นสัตว์หรืออะ พ่อ”

“ไม่ใช่สัตว์หรือ...คนนี่แหละ แต่เมื่อคนเราประพฤติตัวเสื่อมเสีย สำส่อน ไม่ใช่สัตว์ก็เกือบๆ แหละนะ” (419-421)

สำหรับ ก้านแก้ว จาก หลงไฟ แม้จะมีชีวิตที่ตกต่ำจากทัศนคติในการดำเนินชีวิต แต่ชีวิตของก้านแก้วก็สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ย่อมต้องการการมีชีวิตที่ดีกว่า ความน่าเวทนาที่

เธอต้องได้รับอย่างไม่สมควรเรียกร้องให้คนที่ใช้ชีวิตโดยปกติเห็นใจเพื่อนมนุษย์และ
ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน

กล่าวโดยสรุป แม้ทัศนะของสังคมที่มีต่อโสเภณีจะเป็นทัศนะในแง่ลบ
โดยมองว่าโสเภณีเป็นอาชีพที่ต้องขายศักดิ์ศรีของความเป็นหญิงซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยกย่อง
เทิดทูน แต่ทัศนะของผู้แต่งที่มีต่อโสเภณีนี้นกลับแตกต่างกัน เพราะในความชั่วช้าที่สังคม
ติตรานั้น ยังคงมีความดี ความซื่อ ความงาม ความอัปถกษณ์อย่างมนุษย์โดยทั่วไปแฝงอยู่
ดังนั้นการตัดสินประเมินค่าโสเภณีโดยมองแต่เพียงองค์ประกอบภายนอก ขาดการพิจารณา
ความดีงามภายในจิตใจนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมในการตัดสินคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน